

ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХVІІІ СТ

ЗМІНИ В ПОЛІТИЧНОМУ СТАНОВИЩІ ПРАВОБЕРЕЖНИХ ТА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

- Гайдамацький рух знесилив і без того хвору Польщу, де панувала анархія і безладдя. В країні правили не король і адміністрація, а магнати, свавілля яких не знало меж. Шляхетська демократія перетворилась на шляхетську анархію. Річ Посполита стала ареною гострої боротьби магнатсько-шляхетських угруповань, що підтримувались різними європейськими державами.
- Таке внутрішньополітичне становище в країні призвело до занепаду польсько-шляхетської держави в другій половині XVIII ст.

Перший поділ Польщі

- Уряди царської Росії, Пруссії та Австрії розпочали між собою боротьбу за сфери впливу в Польщі. **АВСТРІЯ, ПРУССІЯ ТА РОСІЯ ПРОВЕЛИ ТРИ ПОДІЛИ ПОЛЬЩІ**, скориставшись її політичною та воєнною слабкістю. Під час кожного з цих поділів вирішувалась доля і українських земель.
- В результаті **ПЕРШОГО ПОДІЛУ 1772 року ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ (ГАЛИЧИНА, частина території Волинського та Подільського воєводств)** потрапили під владу **АВСТРІЇ**.
- **ПРИМІТКА: БУКОВИНА** в 1774 р. увійшла до складу Австрійської імперії не в наслідок поділів Польщі, а **В РЕЗУЛЬТАТІ ВОЄННИХ ДІЙ РОСІЇ ТА АВСТРІЇ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ**.

Norblin del.

Déposé à la Direction

Debucourt sculp.

Szlachcic polski.

NOBLE POLONAIS.

Другий поділ Польщі

- 12 січня 1793 р. Росія та Пруссія підписали конвенцію про **ДРУГИЙ ПОДІЛ Польщі**.
- За другим поділом 1793 року майже вся Правобережна Україна (Київщина, Брацлавщина і Поділля), за винятком західної частини Волинського воєводства, відійшла до Росії.
- Другий поділ Польщі викликав масове визвольне повстання, під проводом військового інженера Т. Костюшко. Польським патріотам вдалося добитися суттєвих успіхів, але незабаром сили повсталих були розгромлені російською і прусською арміями.

Третій поділ Польщі

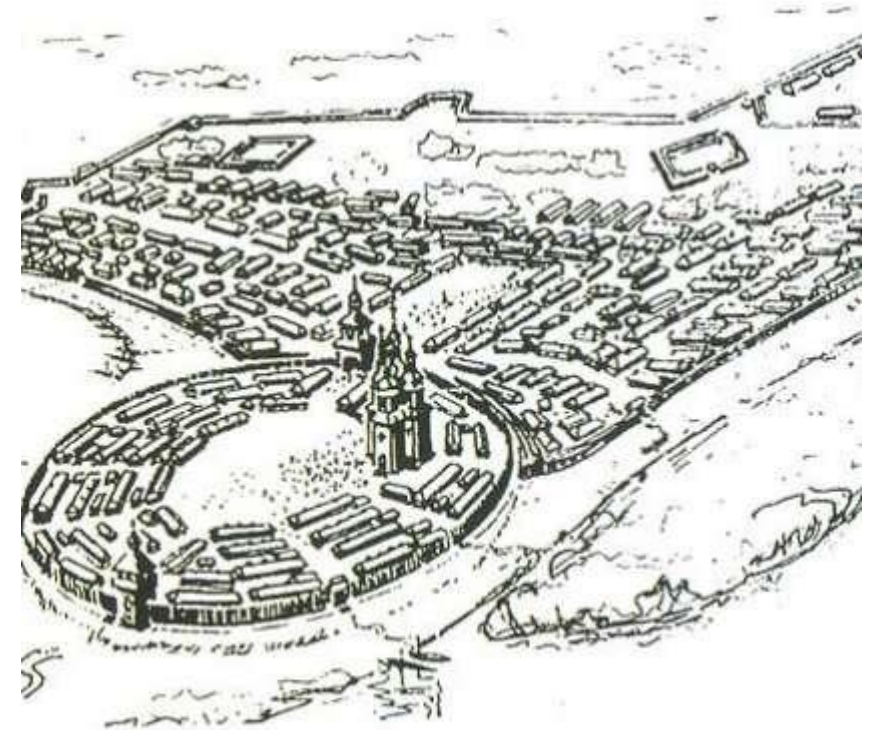
- Після **ТРЕТЬОГО ПОДІЛУ 1795** року (Пруссія, Росія та Австрія) **РОСІЯ** отримала **всю Правобережну Україну (решту Волині) і Литву**. Таким чином, Росія оволоділа всіма українськими землями (80%) крім Буковини, Закарпаття та Галичини.
- На приєднані землі було розповсюджено загальноросійський адміністративний устрій.
- У **1797** році тут були **утворені Київська, Волинська і Подільська губернії.**
- Внаслідок трьох поділів – 1772, 1793, 1795 рр. – Польсько-Литовська держава перестала існувати.

ЛІКВІДАЦІЯ ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ

У своїй політиці стосовно Запорозжя уряд діяв за випробуваною схемою: контроль – обмеження – послаблення – ліквідація.

Царизм спробував взяти під свій контроль насамперед формування вищих органів влади й через них впливати на внутрішнє життя запорозького козацтва.

- **19 липня 1753 р. вийшов царський указ про заборону виборів на січі кошового отамана, писаря й осавула та призначення з відома царських урядовців нових старшин.**

НОВА СЕРБІЯ ТА СЛОВ'ЯНО-СЕРБІЯ

- **Набагато успішніше ішов наступ на державну територію і економічне становище Запоріжжя.** Щоб послабити економіку й ізолювати запорізький край від центральних регіонів, царський уряд оточив його адміністративно-територіальними й військовими округами.
- **У 1752 р. на запорізьких землях** поміж Синюхою і Дніпром він утворив **НОВУ СЕРБІЮ**, а наступного року на території південної Полтавщини, Донеччини і Луганщини – **СЛОВ'ЯНО-СЕРБІЮ**.
- Відторгнуті простори біли віддані для розміщення втікачів від османського іга – сербів, угорців, молдаван, греків, болгар. Населення нових округів захоплювало запорізькі ниви, лісові та рибні угіддя. Подекуди справа доходила до жорстоких сутичок.

ЛІКВІДАЦІЯ ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ

Після поразки Туреччини Росії більше не потрібне було Запорожжя як передовий форпост у боротьбі з татарами.

Наприкінці квітня 1775 р. фаворит Катерини II граф Григорій Потьомкін, якого дотепні запорожці прозвали Грицьком Нечосою, запропонував використати для ліквідації Запорозької Січі російські війська, що поверталися з турецького фронту. Надвірна рада схвалила цей проект, і незабаром генерал-поручик **ПЕТРО ТЕКЕЛІ** (Текелій) отримав таємний наказ взяти Січ.

4 червня 1775 року війська генерала оточили Запорозьку Січ. Це було несподіванкою для козаків, але старшина і духовенство переконало козаків не чинити опору. Частина козаків добровільно здалась військам, частина втекла за Дунай. Січ була зруйнована. Клейноди, цінності, архів, майно були вивезені до Петербурга.

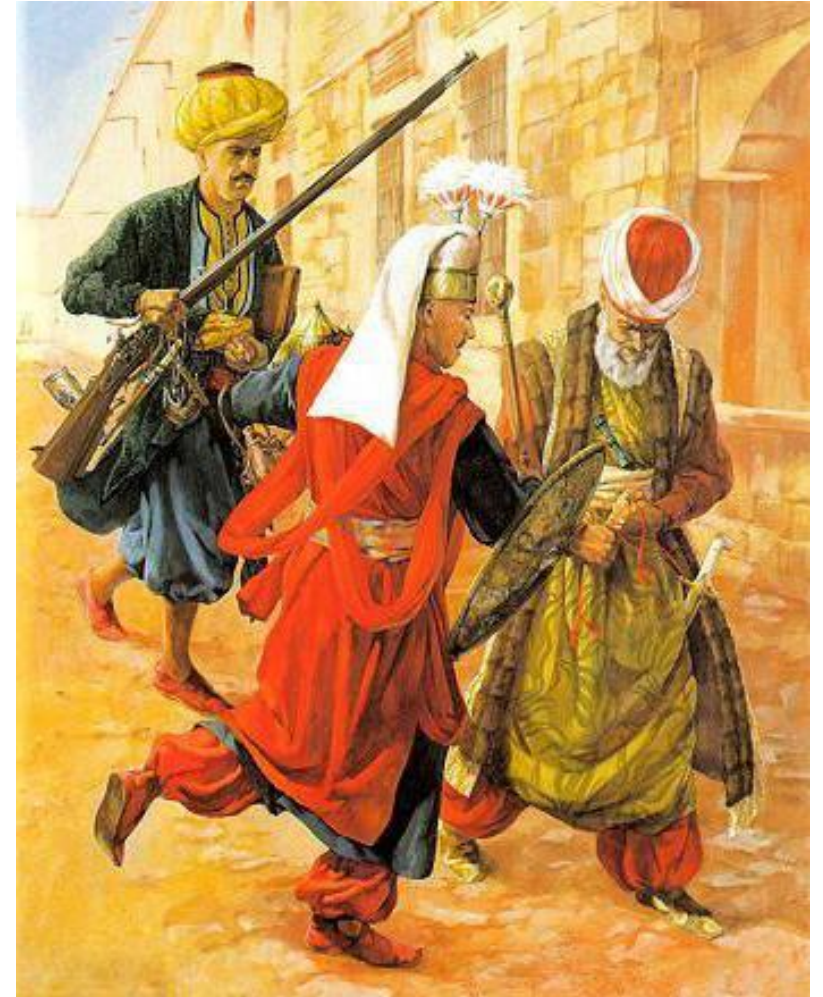
ОСТАННІЙ КОШОВИЙ ОТАМАН ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ

- 3 серпня 1775 року Катерина II царським маніфестом офіційно оголосила про **ЛІКВІДАЦІЮ ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ ТА ЗАБОРОНУ ВИКОРИСТАННЯ НАЗВИ «ЗАПОРОЗЬКИЙ КОЗАК»**.
- Кошового отамана **ПЕТРА КАЛНИШЕВСЬКОГО** (ОСТАННІЙ КОШОВИЙ ОТАМАН ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ) вивезли на Соловки.

ПРИЧИНИ ЛІКВІДАЦІЇ СІЧІ

1. Демократичний устрій Січі був несумісним з російською централізованою абсолютною монархією.
2. Після закінчення російсько-турецької війни 1768 – 1774 рр. та поразки Туреччини, Січ (на думку російської влади) втратила своє значення в захисті південних кордонів.
3. Січ була епіцентром визвольних, антифеодальних рухів та місцем, де збиралися втікачі з багатьох російських та українських регіонів.
4. Зазіхання російської влади на багатющі чорноземи Запоріжжя, його надра й тваринний світ.

ЗАДУНАЙСЬКА СІЧ

- Січ зникла, та січове товариство вижило. Близько 5 тисяч запорожців перейшли в турецькі володіння, заснували біля дельти Дунаю **ЗАДУНАЙСЬКУ СІЧ** (1775 – 1828 рр.)
- Щоб принизити значення існування Задунайської Січі і в зв'язку з підготовкою нової війни з Туреччиною, царський уряд пішов на часткове відновлення козацьких формувань.
- З числа колишніх запорожців у **1788** році було створено військо вірних козаків, або **ЧОРНОМОРСЬКЕ КОЗАЦЬКЕ ВІЙСЬКО**.

КУБАНСЬКЕ КОЗАЦЬКЕ ВІЙСЬКО

- Новостворене військо блискуче виявило себе під час російсько-турецької війни 1787 – 1791 рр.
- Після завершення війни його у **1792** р. перевели на правобережжя р. Кубані . Було започатковано **КУБАНСЬКЕ КОЗАЦЬКЕ ВІЙСЬКО**.
- Після ліквідації Запорозької Січі її землі увійшли до складу Новоросійської та Азовської губерній. Запроваджувались російські органи влади і порядки.

ПРИЄДНАННЯ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ ТА КРИМУ ДО РОСІЇ

- Слід сказати, що в кінці XVII ст. відносини України і Росії з Туреччиною і Кримським ханством знову загострились.
- Султанська Туреччина не відмовлялась від своїх давніх планів захвату українських земель. Певні інтереси з'явилися і у Росії – їй потрібен був вихід до Чорного та Азовського морів.
- З цього часу, протягом більше, ніж 100 років, проходить низка російсько-турецьких війн, в яких активну участь приймала і українська сторона (зокрема, в 1687, 1689 рр. під час спільних російсько-українських походів, українські війська очолювали гетьмани Самойлович (1-й) та Мазепа (2-й)).

ПРИЄДНАННЯ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ ТА КРИМУ ДО РОСІЇ

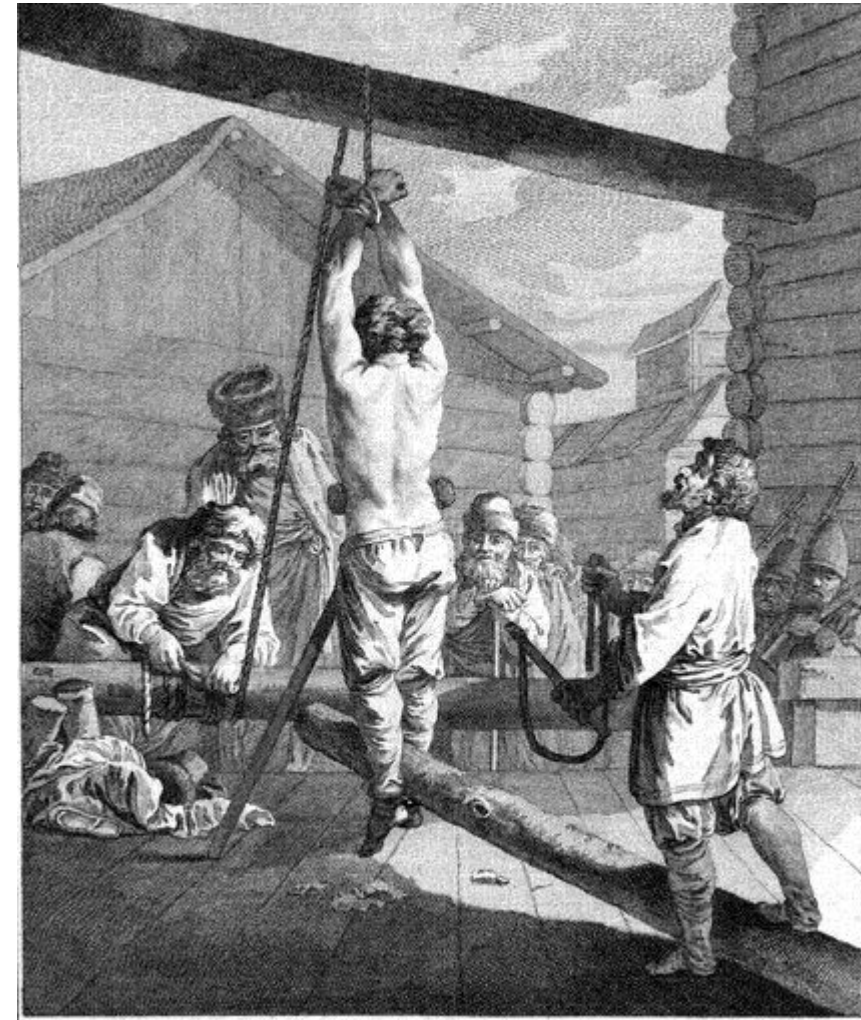
- Друга половина XVIII ст.. ознаменувалася перемогами Росії у війнах з Туреччиною.
- Після успішної для Росії війни з Туреччиною 1768 – 1774 рр. за **КЮЧУК-КАЙНАРДЖИЙСЬКИМ** мирним договором **РОСІЯ** приєднала до свого складу землі між ріками Дніпром та Бугом, а також отримала міста Єнікале та Керч в Криму, що забезпечило для неї вихід до Чорного моря.
- **КРИМ БУВ ПРОГОЛОШЕНИЙ НЕЗАЛЕЖНИМ**, але фактично перебував під впливом то російської то турецької зовнішньої політики.

ПРИЄДНАННЯ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ ТА КРИМУ ДО РОСІЇ

- В 1783 р. Катерина II видала **Указ ПРО ПРИЄДНАННЯ КРИМУ ДО РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ**. Указ суперечив умовам Кючук-Кайнарджійського миру і був, по суті, протизаконним актом.
- Захват Криму викликав обурення європейської громадськості. В еміграції кримськотатарська знать підштовхувала турецький уряд до відвоювання Криму.
- **13 серпня 1787 р.** Туреччина оголосила війну Росії й розпочала воєнні дії. У них активну участь взяло Чорноморське козацьке військо.
- У результаті **ЯССЬКОГО МИРНОГО ДОГОВОРУ 1791 р.** до **РОСІЇ** відійшли давні українські землі між Південним Бугом і Дністром **включно з Очаковом**. Росія дістала вихід до Чорного моря.

Освоєння Півдня

- Головну роль в освоєнні півдня України відіграла народна колонізація - стихійне заселення вільних земель українським населенням, козаками, збіглими селянами. Осідали тут і переселенці, які направлялися урядом і поміщиками.
- Та залишалось ще багато вільних земель і уряд дозволив селитися тут іноземцям (сербам, болгарам, німцям, молдаванам). До кінця XVIII ст. на Півдні України проживало 1-1,2 млн. осіб. **Основну масу складало сільське населення.**
- В 1796 р. було ЗАКРІПАЧЕНЕ СЕЛЯНСТВО ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ.

J.B. Le Prince del.

J.B. Tilliard sculp.

SUPPLICE DU GRAND KNOT.

ГРИГОРІЙ ПОТЬОМКІ Н

- **Адміністративний устрій** Південної України визначав ряд реформ, проведених у другій половині XVIII - початку XIX ст.
- З 1783 новоствореним **КАТЕРИНОСЛАВСЬКИМ НАМІСНИЦТВОМ**, до складу якого увійшла значна частина південноукраїнських земель управляв **ГРИГОРІЙ ПОТЬОМКІН**.

«НОВОРОСІЯ»

- З 90-х рр. XVIII ст. до вжитку увійшла назва «**НОВОРОСІЯ**», яка поширювалася на всю **ПІВДЕННУ УКРАЇНУ**.
- Термін в адміністративному сенсі зберігався до 1874 р.
- У 1802 р. Новоросійська губернія була поділена на три губернії: Миколаївську (з 1804 р. перейменовану на Херсонську), Катеринославську та Таврійську.
- У 1812 р. на їх місці постали **Новоросійське та Бессарабське генерал-губернаторства.**

Великі міста

- В цей же час починається історія і великих **МІСТ** :
- ХЕРСОНУ – 1778 р.;
- ОЛЕКСАНДРІВСЬКА (Запоріжжя) – 70-ті роки XVIII ст.;
- МАРІУПОЛЯ – 1784 р.;
- КАТЕРИНОСЛАВУ (Дніпропетровськ) – 1789 р.,
- МИКОЛАЄВУ – 1789 р.,
- ХАДЖИБЕЮ (Одеси) - 1794 р.

Тести!!!

НИЧОСИ

